

БЎЛАЖАК ТИББИЙ ТАЪЛИМ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МЕТОДИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Хайитова Ш.Д – СамДТУ “Педагогика-психология”

кафедраси в.б., доценти

Нормуродов С - СамДТУ 4-курс талабаси

Мамлакатимизда Олий таълим муассасаларида ўқув жараёнига кредит-модуль тизимининг жорий этилиши ўз навбатида талабаларнинг мустақил ишлашига, талабаларда академик мобилликка эга бўлиш имкониятини яратмоқда. Ахборот коммуникациялари орқали муҳандисларнинг лойиҳалаш компетенцияларини ривожлантиришда график дастурий воситалари ёрдамида фазовий тасаввурни ривожлантириш, моделлаштириш, лойиҳалаш ишларини амалиётга кенг кўламда жорий этишга катта эътибор берилмоқда.

Талабаларда мустақил ишлаш методик компетентликни шакллантиришнинг мақсади касбий ва шахсий ривожланиш жараёнида талабанинг ўз-ўзини англаш, баҳолаш ва бошқариш каби таркибий қисмларни ривожлантириш ва турли таълим муассасаларида ишлашга тайёрлаш саналсада, умумкасбий ва ихтисослик фанлари асосларини ўрганиш вазибалари қуйидагилардан иборат бўлиши лозим:

- аниқ педагогик ҳамда ишлаб чиқариш муаммоли вазиятларда масалани ажратиб олиш ва уларни ҳал қилиш усули сифатида педагогик ва техник-технологик тафаккурни ривожлантириш;
- бўлажак тиббий таълим ўқитувчисининг педагогик-шахсий фаолияти асоси сифатида педагогик, умумкасбий ва ихтисосликка оид билимларни ўзлаштиришга нисбатан ижобий муносабатда бўлишга эришиш;
- бўлажак касбий фаолият индивидуал методининг асоси сифатида, ўқув-педагогик ва ишлаб чиқариш ҳаракатларининг репродуктив ва ижодий усулларини шакллантириш;
- муҳим касбий-педагогик сифатларини ривожлантириш (ҳамдардлик, болалани севиш ва бошқалар), касбий ва шахсий ўз-ўзини ривожлантириш эҳтиёжини юзага келтириш ҳисобланади.

Илмий манбаларда педагогик кадрларни тайёрлаш ва малакасини оширишнинг таълимий кадриятлари гуруҳида ўз-ўзини такомиллаштиришнинг омиллари - ўз-ўзини такомиллаштиришга янгича ёндашув, мустақил таълим олиш, мустақил билим олиш, шахсий қобилиятларни намоён эта олиш, ижтимоий-касбий мустақиллик, мустақил билим олиш стратегияси,

режалаштириш ва ўзини бошқариш, ўзини тарбиялаш, ўзини ўзи касбий-шахсий жиҳатдан такомиллаштириш, мустақил билим олиш манбалари, шакли, метод, усул ва воситалари, уларнинг турли-туманлиги, улардан самарали фойдаланиш ва хоказолар ҳисобланади.

Талъим жараёнида тиббий таълим ўқитувчилари мустақил таълим орқали қуйидаги вазифаларни белгилаб олиши лозим:

- мустақил таълим олиш;
- янги билимларни мустақил тарзда пухта ўзлаштириш кўникмаларига эга бўлиш;
- керакли маълумотларни излаб топиш, қулай усул ва воситаларни аниқлаш;
- ахборот манбалари ва манзилларидан самарали фойдаланиш;
- анъанавий ўқув ва илмий адабиётлар, меъёрий ҳужжатлар билан ишлаш;
- электрон ўқув адабиётлар ва маълумотлар банки билан ишлаш;
- интернет тармоғидан мақсадли фойдаланиш;
- ўз фаолиятини инновацион ёндашув асосида ташкил қилиш кўникмасини эгаллаш;
- умумий ва хусусий компетенцияларни эгаллашга йуналтирилганлик.

Ўқув жараёнида мустақил таълимни ташкил этишда талабаларнинг назарий ва амалий тайёргарлик даражасини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланиш мумкин: фаннинг айрим мавзуларини ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш, ўқув манбалари билан ишлаш; (битирув) малакавий иши учун материаллар тўплаш; амалиётдаги мавжуд муаммонинг ечимини топиш, тест, мунозарали саволлар ва топшириқлар тайёрлаш; илмий мақола, тезис ва маъруза тайёрлаш; тавсия қилинган адабиётларни ўрганиш ва таҳлил этиш; фанни ўқитишдаги инновациялар, педагогик технологиялар ҳамда илғор хорижий тажрибаларни ўрганиш ва бошқалар.

Талабаларида мустақил таълимни самарали ташкил этишда:

- тизимли ёндашиш;
- барча босқичларини мувофиқлаштириш ва узвийлаштириш;
- ташкил этиш ва назорат қилиш механизмларини такомиллаштириб бориш зарур.

Талабаларининг мустақил таълим жараёни инновацион ёндашувга кўра такомиллаштириб борилган ахборот-услубий таъминотга асосланиши лозим. Талабаларининг мустақил таълимлаш натижасида-меъёрий ҳужжатларни

Ўрганиш ва улар асосида таълим-тарбия жараёнини ташкил этиш, педагогик жараёнларнинг ўзаро боғлиқлигини таъминлаш, сифат ва самарадорлигини оширишга тизимли ёндашувни жорий этиш, талабаларнинг ўқув фаолиятини такомиллаштириш, талабалар учун зарур ва қулай бўлган таълим муҳитини вужудга келтирувчи ахборотларни тўплаш, таълим тарбия жараёнини ташкил этишнинг инновацион моделларини ишлаб чиқиш каби самарали натижаларга эришилади.

XX асрнинг сўнгги ўн йиллигида жамият томонидан олинган плюрализм, фалсафий ва мафкуравий йўналишларнинг кенглиги фалсафий ва методологик тушунчаларнинг хилма-хиллигини аниқлади, бунинг асосида умумкасбий ва тиббий таълимнинг диверсификацияси содир бўлди.

Бу босқичнинг асосий хусусиятлари-шахсга йўналтирилган ўқитишнинг концептуал асосларини, касбий тайёргарлик сифатини оширишга емас, балки талабаларнинг ижодий ўз-ўзини фаоллаштириши, ўз-ўзини аниқлаш ва ўз-ўзини тарбиялаш қобилиятини ривожлантиришга қаратилган янги педагогик технологияларни ишлаб чиқиш. Бу жараёнда талабаларнинг мустақил таълимларига муҳим ўрин берилди.

Умумкасбий фанларни ўрганишда талабаларнинг мустақил таълимларини фаоллаштириш концептуал моделини қуришда биз педагогик моделлаштириш тамойилларига амал қиламиз - булар илмий тадқиқотни амалга оширишда тадқиқотчининг қуйидаги асосий ғояларидир: педагогик моделлаштириш-педагогик категориялардан бири; у таниқли педагогик мунтазамликка асосланган ва педагогик муаммоларнинг муайян синфини ҳал қилишнинг энг умумий стратегиясини тавсифловчи асосий меъёрий қоидадир. У педагогик назарияни ривожлантириш учун тизим шакллантирувчи омил сифатида ҳам, унинг самарадорлигини ошириш мақсадида педагогик амалиётни узлуксиз такомиллаштириш мезони сифатида ҳам хизмат қилади.

Концептуал моделни яратиш тамойиллари келажакдаги мутахассиснинг ҳаракатлари контекстида кўриб чиқилади, бу “анъанага кўра ва моҳиятан педагогика фанининг мазмуни ва вазифаларига мос келиши керак, педагогика фаолият билан шуғулланади ва охир-оқибат таълимни қандай қуриш, амалга ошириш ва такомиллаштириш ҳақида норматив билимларни берди”.

Педагогик тамойилларнинг вазифалари турлича. В.С.Безрукова функцияларни қуйидаги педагогик тамойилларга тақсимлади:

- биринчидан, уларнинг батафсил ва инфорацион мақсадлари билан одатда ихчам, ихчам шаклда ифодаланади....

- иккинчидан, педагогик жараёни куриш учун қўлланиладиган тамойиллар, яъни мазмун, метод, восита, шакл ва улар ўртасидаги муносабатларни танлаш....;

- учинчидан, принциплардан таълим муносабатларининг самарадорлиги мезонлари сифатида фойдаланилади, уларнинг иштирокчилари ривожланишини таъминлайди ...;

- тўртинчидан, улардан педагогик жараённинг ўзини ривожлантиришда қонуният сифатида фойдаланилади”.

Тамойилларини танлашда, биз қуйидаги омилларга таянамиз:

- объективлик - ҳар бир тамойил объектив мавжуд педагогик воқелик асосида шакллантирилиши лозим;

- йўналтириш-тамойилнинг муайян синф педагогик зиддиятларни ҳал этишга йўналтирилиши, педагогик вазифаларни ҳал этиш, педагогик фаолиятнинг умумий стратегиясини шакллантириш;

- тизим-ҳар бир тамойил педагогик тизимнинг барча таркибий қисмларига (унинг мақсадлари, мазмуни, воситалари, ўқитиш усуллари ва шаклларига нисбатан анча аниқ талаблар қўйиши керак);

- аспект-янги шакллантирилган тамойил янги ёндашувларни, ўқув жараёнини такомиллаштиришнинг янги имкониятларини очиб бериши керак;

- ҳар бир тамойилнинг амалга оширилиши умуман таълим тизими самарадорлигини сезиларли даражада ошириши лозим.

Умумқасбий фанларни ўрганишда талабаларнинг мустақил таълимларини фаоллаштириш моделлаштириш тамойиллари сифатида узвийлик, ривожланиш ва қасбий компетентликнинг қуйидаги жиҳатларини аниқланди, узлуксизлик тамойили олий қасбий таълим тизимининг етакчи тамойилларидан биридир. Бизнинг алоҳида ҳоллар учун-мустақил таълимлашни фаоллаштириш учун концептуал моделлар куриш, узлуксиз таълимнинг турли босқичларида таълим муаммоларни ҳал қилиш, мақсадларни белгилаш орқали ўқитиш усул ва шакллари ўз ўрнига қўйиш орқали амалга ошириш мустақил таълимларни ташкил этишда муҳим аҳамиятга эга.

Узлуксизлик тамойили, бизга маълумки, педагогика фанининг турли соҳаларида тадқиқот предмети ҳисобланади.

Ю.А.Кустов олий таълимда педагогик ҳаракатнинг узлуксизлигини ҳисобга олиб, XX асрнинг ўрталаридан бошлаб ўқитишда узлуксизлик тамойилининг моҳиятини ретроспектив тавсифлаб берди. В.Г.Ананиев (1953)

ёзишича, “ўқитишнинг узлуксизлиги — асосий фанларни ўрганиш жараёнида талабалар билимлари тизимининг вақт эволюциясидир”.

Ю.А.Кустов қайд етишича, педагогик жараённинг узлуксизлиги ва яхлитлигини таъминлаш зарурати, унинг натижалари ва фойдаси бўлмаган ҳолатлар ўртасидаги зиддиятларни ҳал қилиш ҳисобланади. Узлуксизлик тамойили ўқув материали мазмунининг тузилишини қайта қуриш ва ўқув жараёнининг чизиқли-дискрет табиати зиддиятларини бартараф етишга қаратилган ўқитиш усуллари оптималлаштириш қонуниятларини акс еттирувчи дидактика категорияси бўлиб, бу қонуниятларни таълим, ривожланиш ва таълим мақсадларига қараб амалга ошириш йўллариининг ўзгаришини характерлайди”.

Умуман олганда, талабаларни педагогик мустақил билим олишга тайёрлашнинг асосий мақсади - уларда ушбу таълимда чуқур англаб етилган қизиқиш, талаб ва маҳоратларини, кўникма ва қобилиятларни педагогик маданиятни такомиллаштиришга йўналтириш омили сифатида шакллантиришдан иборат.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Daniyarovna H. S., Istamovich K. D., Ilhom U. The Contents of Students' Independent Education and Methods of Implementation //Psychology and Education Journal. – 2021. – Т. 58. – №. 2. – С. 1445-1456.. №4. URL:
2. Шахноза Хайитова ТАЪЛИМ ТИЗИМИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИНГ ЎРНИ // Academic research in educational sciences. 2021. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/talim-tizimi-samaradorligini-oshirishda-musta-il-talimning-rni> (дата обращения: 03.02.2022).
3. Daniyarovna, Hayitova Shakhnoza. "The Main Features of Organizing Students' Independent Work in The Educational Process." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF LITERATURE, PHILOSOPHY AND CULTURE* 2.2 (2021): 16-21.
4. Хайитова Ш. Д. и др. Талабалар Мустақил Таълим Олишини Фаоллаштириш Бугунги Давр Талаби //Таълим ва Ривожланиш Таҳлили онлайн илмий журнали. – 2021. – Т. 1. – №. 5. – С. 153-158.
5. Хайитова Ш. Д., Розикова Л. Т. Талабалар Мустақил Таълимни Фаоллаштиришда Ахборот Технологиянинг Ўрни //Таълим ва Ривожланиш Таҳлили онлайн илмий журнали. – 2021. – Т. 1. – №. 5. – С. 162-167.

6. Хайитова Ш. ТАЪЛИМ ТИЗИМИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИНГ ЎРНИ //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 1478-1486.

7. Hayitova S. D., Abdulhayev I. A. O. Ta'lim muassasalarida va o'zbek oilalarida bolalar ma'naviyatini shakllantirishda kitobxonlikning o'rni //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 2. – С. 796-802.

8. Hayitova S. D. THE LEVELS OF STUDENTS' INDEPENDENT LEARNING ACTIVITIES AND THE WAYS TO IMPROVE WORKING INDEPENDENTLY //Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal. – 2022. – Т. 2022. – №. 2. – С. 136-149.

9. Daniyarovna, H. S. (2022). Mechanisms to activate student independent learning. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, 4, 293-296.

10. Daniyarovna, H. S. (2022). The importance of independent learning in improving the quality of teaching. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, 4, 308-316.

11. Хайитова, Ш. (2022). Bolalar kitobxonligini rivojlantirishda oila va mahallaning o' rni. *Общество и инновации*, 3(4/S), 332-337.

12. Daniyarovna, H. S. (2022). The didactic model of activating students' independent work. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, 4, 303-307.

13. Daniyarovna, H. S. (2022). Activation of independent student study on the basis of modern approach. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, 4, 283-288.

14. Daniyarovna, H. S. (2022). Ways to activate student independent education. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, 4, 297-302.

15. Choriev, R. K., Khujakeldiev, K. N., Kucharov, S. A., Khayitova, S. D., Abdiev, N., & Amirqulov, X. Q. (2022). Pedagogical Problems Of Distance And Traditional Education. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 2895-2904.

16. Hayitova, S. D., & Abdulhayev, I. A. O. (2022). Education in institutions and uzbek in their families children spirituality in shaping of reading place. *Science and Education*, 3(2), 796-802.

